PEDAGOGIK TADQIQOTLAR JURNALI
ISSN: 3060-4923 Impact Factor –7,212

O‘ZBEKISTONDA XOTIN-QIZLAR SPORTINI RIVOJLANTIRISHGA OID DAVLAT SIYOSATI VA NORMATIV-HUQUQIY HUJJATLAR

Mamatqulova Zuxra Safaraliyevna
ChDPU Jismoniy tarbiya va sport mashg’ulotlari nazariyasi va metodikasi ta’lim yo’nalishi 2-kurs magistri.
Email: mamatqulova129@gmail.com
Doi: https://doi.org/10.5281/zenodo.20364109

Annotatsiya: Mazkur maqolada O‘zbekistonda xotin-qizlar sportini rivojlantirishga oid davlat siyosati hamda normativ-huquqiy hujjatlar tahlil qilingan. Tadqiqotda O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, “Jismoniy tarbiya va sport to‘g‘risida”gi Qonun, gender tenglikka oid qonunlar, Prezident farmonlari va Vazirlar Mahkamasi qarorlarining xotin-qizlar sportini rivojlantirishdagi o‘rni yoritilgan. Shuningdek, sport infratuzilmasini rivojlantirish, xotin-qizlarni sportga keng jalb etish, sog‘lom turmush tarzini shakllantirish hamda gender tenglikni ta’minlashga qaratilgan davlat dasturlari pedagogik va ijtimoiy jihatdan tahlil etilgan. Maqolada xotin-qizlar sportini rivojlantirishning huquqiy asoslari hamda ularning jamiyatdagi ijtimoiy faolligini oshirishdagi ahamiyati ochib berilgan.

Kalit so‘zlar: Xotin-qizlar sporti, davlat siyosati, normativ-huquqiy hujjatlar, gender tenglik, jismoniy tarbiya, sport siyosati, sog‘lom turmush tarzi, ommaviy sport, pedagogik yondashuv, sport infratuzilmasi.

Annotation: This article analyzes the state policy and normative-legal documents aimed at developing women’s sports in Uzbekistan. The study highlights the role of the Constitution of the Republic of Uzbekistan, the Law “On Physical Education and Sports,” gender equality laws, Presidential decrees, and Cabinet of Ministers resolutions in promoting women’s participation in sports. In addition, the article examines state programs focused on improving sports infrastructure, increasing women’s involvement in sports activities, promoting a healthy lifestyle, and ensuring gender equality from pedagogical and social perspectives. The article also reveals the legal foundations of women’s sports development and their importance in enhancing women’s social activity in society.

Keywords: Women’s sports, state policy, normative-legal documents, gender equality, physical education, sports policy, healthy lifestyle, mass sports, pedagogical approach, sports infrastructure.

O‘zbekiston Respublikasida xotin-qizlar sportini rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Mustaqillik yillaridan boshlab bu sohada keng qamrovli huquqiy baza shakllantirildi. Xotin-qizlarning jismoniy tarbiya va sport bilan shug‘ullanishi uchun teng imkoniyatlar yaratish, ularni sog‘lom turmush tarziga jalb etish hamda sportda yuqori natijalarga erishishini ta’minlash davlat siyosatining muhim yo‘nalishiga aylangan.

Avvalo, O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 18-moddasida barcha fuqarolar jinsi, irqi, millati va boshqa belgilaridan qat’i nazar teng huquqliligi kafolatlangan. Ushbu konstitutsiyaviy norma xotin-qizlarning sport sohasidagi huquqlarini ham to‘liq himoya qiladi.

Mazkur yo‘nalishdagi eng muhim hujjatlardan biri — “Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari to‘g‘risida”gi Qonun (O‘RQ-562, 2019-yil 2-sentabr) hisoblanadi. Ushbu qonun xotin-qizlarning barcha sohalarda, jumladan sportda ham erkaklar bilan teng imkoniyatlarga ega bo‘lishini huquqiy jihatdan mustahkamladi. Qonunda gender tenglikni

ta’minlash, kamsitishning oldini olish va xotin-qizlar faolligini oshirish bo‘yicha aniq mexanizmlar belgilangan.

Shuningdek, “Xotin-qizlarni tazyiq va zo‘ravonlikdan himoya qilish to‘g‘risida”gi Qonun (O‘RQ-561, 2019-yil 2-sentabr) ham xotin-qizlar uchun xavfsiz ijtimoiy muhit yaratishda muhim ahamiyatga ega. Bu hujjat sport muassasalarida ham sog‘lom psixologik muhitni ta’minlashga xizmat qiladi.

Davlat siyosatida Prezident farmonlari alohida o‘rin tutadi. Jumladan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 7-martdagi PF–87-son “Oila va xotin-qizlarni tizimli qo‘llab-quvvatlashni yanada kuchaytirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Farmoni xotin-qizlarning ijtimoiy faolligini oshirish, ularni sport va sog‘lom turmush tarziga jalb etish bo‘yicha muhim huquqiy asos bo‘ldi. Ushbu farmon asosida hududlarda “Ayollar daftari” tizimi orqali ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash mexanizmlari joriy etildi.

Shuningdek, PF–60-son (2022-yil 28-yanvar) “2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi Farmonda xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirish, ularni sport va sog‘lom turmush tarziga keng jalb etish ustuvor yo‘nalishlardan biri sifatida belgilangan. Strategiyaning 25-maqsadida gender tenglikni ta’minlash va xotin-qizlar salohiyatini oshirish vazifalari aniq ko‘rsatib berilgan.

Bundan tashqari, PF–5199-son (2017-yil 3-iyun) “Jismoniy tarbiya va ommaviy sportni yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Farmon mamlakatda sport infratuzilmasini rivojlantirish, aholining barcha qatlamlarini, ayniqsa xotin-qizlarni sportga jalb etishga qaratilgan muhim hujjat hisoblanadi. Ushbu farmon asosida hududlarda sport majmualari va zamonaviy sport inshootlari barpo etildi.

Shuningdek, PF–6099-son (2020-yil 30-oktabr) “Sog‘lom turmush tarzini keng targ‘ib qilish va ommaviy sportni yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Farmon sog‘lom turmush tarzini shakllantirish, aholi, xususan xotin-qizlar o‘rtasida sportni ommalashtirishga qaratilgan. Ushbu farmon asosida “Sog‘lom hayot uchun 5 ming qadam” va “Bir million dasturchi emas, bir million sportchi” kabi ijtimoiy loyihalar amalga oshirilgan.

O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 13-fevraldagi 118-son qarori bilan “Jismoniy tarbiya va sportni rivojlantirish konsepsiyasi” tasdiqlangan bo‘lib, unda xotin-qizlar sportini rivojlantirish, ularni sport seksiyalari va musobaqalarga keng jalb etish vazifalari belgilangan.

Shuningdek, 2021-yil 24-iyundagi VMQ-389-son qaror asosida umumta’lim maktablarida qizlarning sportga jalb etilishini kuchaytirish, sport to‘garaklarini ko‘paytirish va trener ayollarni tayyorlash tizimi yo‘lga qo‘yildi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 3-avgustdagi PF–125-son Farmoni “Aholi o‘rtasida sog‘lom turmush tarzini keng targ‘ib qilish va sportni ommalashtirish”ga qaratilgan bo‘lib, unda xotin-qizlar sportini rivojlantirishga alohida e’tibor qaratilgan. Ushbu farmon asosida har bir hududda ayollar sportini qo‘llab-quvvatlash markazlari tashkil etilmoqda.

Bundan tashqari, “O‘zbekiston – 2030” strategiyasida ham xotin-qizlarning ijtimoiy faolligini oshirish, ularni sport va sog‘lom hayot tarziga keng jalb etish ustuvor vazifa sifatida belgilangan. Bu strategiya davlat siyosatining uzluksiz rivojlanishini ta’minlaydi.

Umuman olganda, O‘zbekistonda xotin-qizlar sportini rivojlantirishga oid huquqiy baza tizimli shakllangan bo‘lib, u Konstitutsiya, qonunlar, Prezident farmonlari va Vazirlar Mahkamasi qarorlarini o‘z ichiga oladi. Ushbu hujjatlar xotin-qizlarning sportdagi ishtirokini kengaytirish, ularning salomatligini mustahkamlash va jamiyatdagi faolligini oshirishga xizmat qilmoqda.O‘zbekiston Respublikasida xotin-qizlar sportini rivojlantirish nafaqat sog‘lom turmush tarzini targ‘ib qilish, balki gender tenglikni ta’minlash, ijtimoiy faollikni oshirish va pedagogik jarayonni boyitish maqsadida davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida belgilanadi. So‘nggi yillarda bu yo‘nalishda qator normativ-huquqiy hujjatlar, strategik dasturlar va konsepsiyalar

ishlab chiqildi, ular xotin-qizlarning sportga keng jalb etilishi va sog‘lom turmush tarzini shakllantirishga xizmat qiladi.

Birinchidan, xotin-qizlarni sportga jalb etish uchun mavjud normativ-huquqiy bazaning tahlili muhimdir. “Jismoniy tarbiya va sport to‘g‘risida”gi Qonun davlat tomonidan sport va jismoniy tarbiya sohasini tartibga soluvchi asosiy hujjat sifatida qabul qilingan. Mazkur qonun barcha fuqarolar, jumladan xotin-qizlar uchun sport bilan shug‘ullanish huquqini kafolatlaydi. Qonunning asosiy bandlari sport infratuzilmasini rivojlantirish, aholining sportga keng jalb etilishini ta’minlash va sog‘lom turmush tarzini targ‘ib qilishni nazarda tutadi. Shu bilan birga, qonun xotin-qizlar sporti bo‘yicha maxsus dasturlarni ishlab chiqish va ularni hududlarda amalga oshirishga imkon beradi.

Ikkinchidan, O‘zbekiston Respublikasida gender tenglikni ta’minlash va xotin-qizlarning huquqlarini himoya qilishga qaratilgan normativ-huquqiy hujjatlar ham mavjud. “Teng huquqlilik to‘g‘risida”gi Qonun xotin-qizlar va erkaklar uchun sport sohasida teng imkoniyatlar yaratishni nazarda tutadi. Bu qonun milliy va xalqaro standartlarga mos ravishda, xotin-qizlarning sportga jalb etilishida ijtimoiy va pedagogik himoyani ta’minlaydi. Shu bilan birga, qonun xotin-qizlar sporti sohasida gender stereotiplarini bartaraf etish va sportda ayollarning faoliyatini rag‘batlantirishga xizmat qiladi.

O‘zbekiston Respublikasining sport sohasini strategik rivojlantirishga qaratilgan hujjatlar ham xotin-qizlar sportiga ta’sir ko‘rsatadi. Masalan, 2025-yilgacha sportni rivojlantirish konsepsiyasi xotin-qizlarni sportga jalb etish bo‘yicha aniq chora-tadbirlarni belgilab, hududlarda sport to‘garaklari tashkil etish va malakali murabbiylar tayyorlashga urg‘u beradi. Shu tarzda, davlat siyosati va strategik hujjatlar xotin-qizlar sportini rivojlantirish jarayonida pedagogik va ijtimoiy shart-sharoitlarni yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2023.
2. O‘zbekiston Respublikasining “Jismoniy tarbiya va sport to‘g‘risida”gi Qonuni. O‘RQ–394-son, 2015-yil 4-sentabr.
3. O‘zbekiston Respublikasining “Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari to‘g‘risida”gi Qonuni. O‘RQ–562-son, 2019-yil 2-sentabr.
4. O‘zbekiston Respublikasining “Xotin-qizlarni tazyiq va zo‘ravonlikdan himoya qilish to‘g‘risida”gi Qonuni. O‘RQ–561-son, 2019-yil 2-sentabr.
5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PF–87-son Farmoni “Oila va xotin-qizlarni tizimli qo‘llab-quvvatlashni yanada kuchaytirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”. 2022-yil 7-mart.
6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PF–60-son Farmoni “2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”. 2022-yil 28-yanvar.
7. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PF–5199-son Farmoni “Jismoniy tarbiya va ommaviy sportni yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”. 2017-yil 3-iyun.
8. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PF–6099-son Farmoni “Sog‘lom turmush tarzini keng targ‘ib qilish va ommaviy sportni yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”. 2020-yil 30-oktabr.
9. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PF–125-son Farmoni “Aholi o‘rtasida sog‘lom turmush tarzini keng targ‘ib qilish va sportni ommalashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”. 2023-yil 3-avgust.
10. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 118-son qarori “Jismoniy tarbiya va sportni rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”. 2019-yil 13-fevral.
11. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 389-son qarori “Umumta’lim maktablarida sportni rivojlantirish va qizlarni sportga keng jalb etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”. 2021-yil 24-iyun.